

ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ (του Χάρη Ναξάκη)

Η οικουμενική διακήρυξη για τα ανθρώπινα δικαιώματα, που υιοθετήθηκε από την ΓΣ του ΟΗΕ το 1948 και περιλαμβάνει 30 άρθρα, είναι τέκνο της εποχής των φώτων, της θρησκείας της προόδου και τα ίχνη της ξεκινούν την αυγή της απελευθέρωσης από

τα φεουδαρχικά δεσμά, την μοναρχία και τα απολυταρχικά καθεστώτα. Το περιεχόμενο της διακήρυξης ως τρόπου προστασίας του ατόμου έχει βέβαια διαφορετικό νόημα σε κάθε ιστορική περίοδο, ενώ η συνεχής παραβίαση τους υποδηλώνει την ανάγκη αδιάκοπης εγρήγορης για την προστασία τους. Γιατί όμως σε ούτε ένα από τα 30 άρθρα που προστατεύουν το εξατομικευμένο άτομο, στην βίβλο του δικαιωματοσμού, δεν υπάρχει ούτε ίχνος υποχρεώσεων, καμιά αναφορά στην μέριμνα, στην σχέση με τους άλλους; Η θεσμική περίφραξη των ατομικών δικαιωμάτων γεννήθηκε ταυτόχρονα με την ανάδυση του υπέροχου κόσμου του εμπορίου, που για να ανθήσει σύμφωνα με τον Άνταμ Σμιθ πρέπει να ξεριζώσει κάθε αναχρονισμό, κάθε θεσμικό εμπόδιο, κάθε διακανονισμό και εθιμικό δίκαιο, που περιορίζουν την απρόσκοπτη και ελεύθερη κυκλοφορία εργασίας και κεφαλαίου. Πρόκειται για το φιλελεύθερο ιδεώδες ενός κόσμου χωρίς σύνορο, αενάως μεταβαλλόμενου, χωρίς ηθικούς φραγμούς, όπου το κάθε άτομο διαθέτει το δικό του κανόνα ζωής, έχει αποκοπεί από τις ρίζες του, τον επικαθορισμό της καταγωγής του, από κάθε δομή ταυτότητας (γλώσσα, παραδόσεις, οικογένεια), έτσι ώστε να απολαμβάνει γαλήνια και χωρίς περιορισμούς την εξατομίκευσή του.

Η σχέση με τους άλλους γεννά συναισθήματα, το φυσικό συναίσθημα του ανήκειν γεννά υποχρεώσεις, όρια και οφειλές και

απειλεί τον ατομισμό ο οποίος φαντασιώνεται ένα κόσμο του εγώ που είναι ένας παράδεισος δικαιωμάτων. Για τον λόγο αυτό η αναδυόμενη νεωτερική φιλελεύθερη ουτοπία επέλεξε να ισοπεδώσει όλες τις “αναχρονιστικές” κοινοτικές και ανθρωπολογικές δομές που επέτρεπαν την συμβιωτικότητα και την αλληλοβοήθεια. Η ζωή χωρίς τον άλλον, το όνειρο κάθε φιλελεύθερου, είναι η χάρτα των δικαιωμάτων χωρίς υποχρεώσεις. Ο χαλκέντερος καπιταλισμός έχει αποδείξει ότι δεν περιορίζει τα ατομικά δικαιώματα αλλά τα μετατρέπει σε μια ναρκισσιστική αυταπάτη του ηδονιστή καταναλωτή. Το φιλελεύθερο αυτοαναφορικό άτομο δεν χαρακτηρίζεται από μια υγιή εξατομίκευση, δεν είναι άτομο, αλλά ομοίωμα του εαυτού του, δολοφόνος του εμείς, του άλλου. Επειδή όμως καμιά κοινωνία δεν μπορεί να θεσμιστεί δημοκρατικά χωρίς ατομικά δικαιώματα αλλά ταυτόχρονα δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς όρια, μέτρο, ευθύνες, υποχρεώσεις, η οικουμενική διακήρυξη πρέπει να ξαναγραφεί με τουλάχιστον άλλα τριάντα άρθρα για τις υποχρεώσεις. Ενδεικτικά αναφέρω:

- Κάθε άτομο έχει την υποχρέωση να μεριμνά για την φροντίδα των παιδιών (εκπαίδευση, υγεία), των ηλικιωμένων, των οικονομικά και κοινωνικά ευάλωτων για να έχουν πρόσβαση σε μια αξιοβίωτη ζωή. Η ηθική της μέριμνας είναι πυλώνας κάθε ανθρώπινης κοινότητας.
- Κάθε άτομο έχει την ηθική υποχρέωση να συμμετέχει σε έναν πολιτισμό του δώρου. Η αλληλεξάρτηση των ανθρώπων στην κοινότητα, οι διαπροσωπικές σχέσεις, επιτάσσουν την οικειοθελή προσφορά, αποδοχή και ανταπόδοση δώρων. Η ηθική της γενναιοδωρίας, του δούναι και λαβείν, είναι πυλώνας δέσμευσης σε κάθε ανθρώπινη κοινότητα.
- Κάθε άτομο έχει την υποχρέωση να σέβεται τον άλλον ανεξαρτήτως φυλής, φύλου, ειδικών αναγκών και ικανοτήτων, σεξουαλικής προτίμησης.
- Κανένα από τα άλλα πλάσματα της φύσης δεν επιτρέπεται να υποβάλλεται σε βασανιστήρια ή σκληρή και ταπεινωτική μεταχείριση. Η προστασία τους είναι υποχρέωση του ανθρώπου.
- Η προστασία των κοινών αγαθών (νερό, αέρας, δημόσιοι

χώροι, κλπ) και η απρόσκοπτη χρήση τους ,χωρίς αποκλεισμούς, από όλους είναι υποχρέωση της κοινότητας και της πολιτείας. Κανένας άνθρωπος δεν έχει το δικαίωμα να περιφράσει ή να εμπορευματοποιεί ένα κοινό αγαθό. Η καθιέρωση κανόνων χρήσης για την συνεργατική διαχείριση των κοινών αγαθών είναι καθήκον της κοινότητας.

- Η χρήση των κοινών αγαθών από όλους προϋποθέτει πόρους για την χρηματοδότηση τους, όπως η υποχρέωση της φορολόγησης των υψηλών εισοδημάτων, μέσω της καθιέρωσης ανώτερου επιτρεπτού εισοδήματος, που η φορολόγηση του θα φτάνει στο 100% για όσα εισοδήματα υπερβαίνουν το όριο.
- Η ανθρώπινη κοινωνία έχει την υποχρέωση να προφυλάξει την ανθρώπινη ύπαρξη, που δεν είναι αποκλειστικό δημιούργημά μας, από κάθε τεχνολογική μεταμόρφωση της, γενετική ενίσχυση, απαγορεύοντας την αναπαραγωγική κλωνοποίηση, την επιλογή φύλου, κλπ.
- Οι άνθρωποι έχουν υποχρέωση η χρήση των πόρων της μάνας-γης να γίνεται με τρόπο που να μην θέτει σε κίνδυνο την ευζωία των μελλοντικών γενεών. Οι ενεργειακές τεχνολογίες για παράδειγμα πρέπει να απαγορεύεται να χρησιμοποιούν τα αναντικατάστατα αποθέματα της φύσης.
- Οι δημόσιοι και κοινοτικοί φορείς έχουν την υποχρέωση να μην προμηθεύονται και να χρησιμοποιούν προϊόντα που για την παραγωγή τους έχει χρησιμοποιηθεί παιδική εργασία, καταπάτηση των δικαιωμάτων των γυναικών ή οδηγούν σε καταστροφικό περιβαλλοντικό αποτύπωμα.
- Οι δημόσιοι και κοινοτικοί φορείς έχουν την υποχρέωση να προμηθεύονται διαρκή αγαθά, που να είναι ποιοτικά, ανθεκτικά, επισκευάσιμα, επαναχρησιμοποιούμενα, να έχουν δηλαδή προγραμματισμένη μακροβιότητα.

Χάρης Ναξάκης, καθηγητής πολιτικής οικονομίας στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

charisnax@yahoo.gr